

OBALIĆ (86) *vb pf*

o prawdopodobnie jasne (tak w o-); -a- (83), -ã- (2) *GrzegRóżn, SkarŻyw*.

inf obalić (18). ◇ *fut* 2 sg obalisz (2). ◇ 3 sg obali (13). ◇ 3 pl obalą (3). ◇ *praet* 1 sg m obaliłem (1). *f*-m obaliła (1). ◇ 3 sg m obalił (27). *f* obaliła (3). ◇ 3 pl m *pers* obalili (4). ◇ *con* 3 sg m by obalił (3). ◇ 3 pl m *pers* by obalili (1). ◇ *part praet act* obaliwszy (10).

Sł stp, Cn brak, Linde XVII – XIX w.

1. *Spowodować upadek, przewrócić, zrzucić, strącić; praecipitare Vulg; cadere, diruere PolAnt* [co (55) kogo (20)] (75) : Poczęli Gigántes ftáwiác gory ná gorę/ á po nich do niebá wleść obálić bogi z niebem áby fzyie połamali *BielKron* 24, 24.

Zwrot: »obalić na ziemię« (2): *Górndworz* P5v; Grad woły/ grad wielbłądy ná ziemię obálił *KochPs* 117.

Przen (6) : Bo máły wiátr z tey czći świeckiey próżney/ człowieká obáli. *SkarŻyw* 173.

Fraza: »strach [kogo] obalił« (1): Strách nas wżytkich obálił. *GosłCast* 74.

Zwroty: »obalić serce« (1): Nic niedbaycie rycerstwo fláchetne ná tho/ iż Othoman trochę muru obálił około nas/ áleć fercá nálezego mam [!] zà tho nieobáli/ toć ieft namocnieyfsze miáfto *BielKron* 249v.

»obalić z świata« = *spowodować śmierć* (1): Ták Kxiążę Alexándrá ná młodość niedbáiąc. Z świata niefzczefna Párká/ tego obáliłá/ Y w ciemnym grobie kości iego położyłá. *KolakCath* B2.

a) *Spowodować, że kogoś spotka coś złego, sprowadzać [na kogo]* (2) : przywiódem iym [...] burzyciela w południu/ obáliłem ná nie [na gromadę młodzieńców] nagle miáfto/ y ftráchy [*cadere feci super eam repente desolationem civitatis et festinanter*]. *BudBib Ier* 15/8; Achán świętokraycá ná wżytko woýfko gniew Boży obálił. *SkarŻyw* 502 marg.

a. *O przedmiotach materialnych (drzewa, architektura itp.)* (38) : Bo i wol gdi fie powaly Tedi flabi plot obali *RejRozm* 400; Stał fie Pan by nieprzyiaćiel: zepchnął ná doł Izraélá/ obálił wżytki mury iego [*praecipitavit omnia moenia eius*]/ rozmiotał Bálzty iego *Leop Thren* 2/5; *RejZwierz* 14, 38v; *BibRadz 2.Reg* 10/27; *BielKron* 249v; Pierwey fie rozgniewawfzy Eolowe wiátry/ Obalą fkály twarde y wyfokie Tátry. *Prot E*; *RejZwierz* 80v; *BudBib Iudic* 8/17; *CzechRozm* 105v; Ieden raz álic ściáná iedná leći/ którą czárt obálił/ y iednego máłego brátá przytłukł. *SkarŻyw* 251, 273, 553.

obalić na kogo (1): Bo ieflicby [ogień] iáko náfz ták fie tu z drew palił/ Pewniećby ná nas kiedy tu głównie obálił. *RejWiz* 151.

obalić z czego (1): Anyoł Boży sfępował z niebá/ á przyfzedfzy do grobu obálił kámién z niego/ á fiedzyał ná nim. *RejPos* [108].

obalić czym (2): Pothym fztukę muru niemálą obálili oną beftią [koniem trojańskim] *RejZwierz* 168; *SkarŻyw* 491.

W połączeniu szeregowym (1): Bo iefli [...] ktory Chrześciánin/ ábo ołtarz pogáńfki obálił/ ábo kościół fpalił/ ábo ofiáry rozmiátał: tedy ie/ [...] [cesarz Julijan] zábijác kazał *SkarŻyw* 130.

W przeciwstawieniu: »założyć ... obalić« (1): Nánkierus Bifkup Krákowfki kościół wielgi ná zamku z gruntu záłożył obáliwfzy ftáry/ kthory był ćiałny y niczemny *BielKron* 373.

W charakterystycznych połączeniach: obalić cielce, dom Boży, drzewo, głownie, kamień, kościół (7), miasto, mur (3), ołtarz, płot, skały, słup, sosnie, sztukę muru, ścianę, wieżę; obalić niebacznie.

Szeregi: »obalić i poburzyć (a. zburzyć)« [szyk 1:1] (2): SkarŻyw 273; Acz niektóre [domy boże] we Francyey/ iefzcie od Konstantyna wielkiego zbudowane/ nie Turcy ani Poganie/ ale Vgonoći heretycy poburzyli/ y podsyprawży prochy szatanką furją y sercem obalili. SkarKaz 456b.

»rozgromić i obalić« (1): Ikoro znak krzyża S. na się włożyła/ Czart który tam był z wrzaskiem wciekł/ y sprzętką piorun wderzył/ y on białwan rozgromił y kościół obalił/ wiele ludzi pogankich pobiwży. SkarŻyw 21.

»wyrwać albo obalić« (1): [kiedy] kto nyemoże za razem wyrwać albo obalić drzewa albo kołu mocny w żyemi tkfycęgo/ cholebanim na tę y na onę łronę pomálu ij pyerwey zwątli KromRozm I M4v.

Przen (15) : Papiłtowie obaliwży ten fundament/ tho iest/ iednego Bogá Oycá/ mnogie Bogi przyięli GrzegRóżn G4v, D4, F, F3v marg; SkarKaz)(2, 550b; Ten łtary dąb [Królestwo Polskie] tak wrołł/ á wiatr go żaden nie obalił. bo korzeń iego iest Chryłtus SkarKazSej 682a.

obalić u kogo (3): Szatan ten fundament obalił [wiarę w jednego Boga] v Żydow y Turkow/ którzy iednego onego Bogá/ kthorego wyznawiają/ nie znają go być Oycem Kryłtułowym GrzegRóżn E4, E4 [2 r.].

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): z onym przekłętym człkiem czyłtość łwoię łtraciłá/ [...]. Cżego wnetże ciężko żałuiąc/ łamá na się gorzko nárzekáłá/ mowiąc: [...] wlytę przełzłá moię pracę za máluczká rołkołz wtraciłam: com zbudowála tom wlytę obaliłá. SkarŻyw [237].

W przeciwstawieniach: »zbudować ... obalić« (3): SkarŻyw [237]; Ten tak mowil: mogę obalić Kościół Boży/ y za trzy dni go zbudować. LatHar 695; WujNT 32.

Zwrot: »gwałtem obalić« (1): dyabeł niecnotá/ mogłby Kościół gwałtem obalić á potłuc nas wlytękich. WerGość 230.

Szereg: »zniszczyć i obalić« (1): zniłczywży y obaliwży ten ieden Krześciánłki fundament/ że iest ieden Bog [...] łam dobrowolnie wpađnie y zginie GrzegRóżn G4.

b. O państwach, instytucjach: sprawić, by przestały istnieć (5) : mocy krołstwá y kościółá iego [Chryłtusa] nikt nie obalił/ aż czas przyđdzie SkarKaz 242b.

W połączeniu szeregowym (1): żadna cię [stolico rzymska] nawálność/ ani okrucieństwo Tyránnow/ ani zdradá Heretykow/ ani łtarość dni twoich/ podkopác/ obalić/ y zemłlic nie może. SkarJedn 395.

Zwrot: »obalić na wieki« (1): ilz go [Kościoła rzymskiego] do te^{go} czáfu żadna łtalość/ ani okrucieństwo/ ani kácerłtwo/ obalić nie mogłá/ ani obalili [!] na wieki SkarJedn 333.

W przen (2) : Lecż ktore [państwo] mocny się łey łkály [stolicy św. Piotra czyli Rzymu] trzyma/ łrfa znią wełpolek/ á żadna go przygodá nie obali. SkarJedn 149, 333.

c. O pogłqdach, wywodach, ideach: dowodzić niesłuszności twierdzeń (często prawd uważanych za niepodważalne) (22) : Tedyć y oni według męđrowánia łwego y potwarzy łwoiey (ktoremi prawdę chcą obalić) máią dwu Bogow GrzegRóżn B3, D, Fv; SkarJedn 83; SkarŻyw 203, 599; CzechEp 344; Aza to máły cud/ ilz náuce Kátholickiey wlytęk łwiát wlyerzył? [...] ilz łrwa/ á obalić iey żadne przeładowánie nie może. SkarKaz 419b, 158b, 277a.

obalić od kogo [= przez kogo] (1): A teraz od nowego Sábelliufzá/ y podobnych iemu/ chce fzátan tę obiáwioną prawdę z gruntu obálić. *GrzegRóżn* G.

obalić czym (3), *kim* (1): Iednego Bogá Oycá z iednym Synem Bożym/ y iednym Duchem S. w iednego zgruntował Bogá/ kthorym Bogiem wżytko Krześciánństwo iáko y Aryufz obálił *GrzegRóżn* M3v, E2v; Tym tedy swoim wyznáním X. A. obálił wżytkie ony dawne wymyśły/ o Bogu w Troycy iedynym *NiemObr* 143; Nie ludzka to spráwá/ zátzymác po wżytkim świecie iedność wiary y wytrwác wżytki prześládowania/ y ták długo nie dáć fię żadną nawálnością obálić. *SkarKaz* 241b.

W charakterystycznych połączeniach: obalić bałwochwalstwo, kacerstwo, krześcijanstwo, pewność zbawienia, początek Składu Apostolskiego, początek wiary, prawdę (2), *prostotę pisma, sieć nauki, wszystkie wymysły, wzywianie umarłych; obalić Bogiem, nawálnością.*

Zwrot: »z gruntu obalić« (3): wzywianie vmárłych/ ktorzy (miálto Pośrzedniká iednego Kryftufá obálonego) krolowáli/ z gruntu obálił *GrzegRóżn* F4, F4v, G.

Szeregi: »jako obalić także też i wywrocić« (1): Ale iáko ten początek wiary náłzey o iednym Bogu Oycu obálił Szátan/ tákżec też y koniec o iednym Kryftufie Synu Bożym/ y o pewności zbawienia przezeń z gruntu wywrocił *GrzegRóżn* E.

»wywrocić abo obalić« (1): A gdzie tho wywrocą ábo obálą Sofíltowie/ żeby Oćiec przez Syná fwego nie czynił *GrzegRóżn* Cv.

»obalić abo zniszczyć« (1): thedyć y ia nie będę mniemał żeby on początek składu Apoftolńkiego o iednym Bogu Oycu miał obálić/ ábo żeby miał iednego Bogá Oycá zniszczyć tákimi poczwárámi fwemi. *GrzegRóżn* E2v.

Przen (3) :

Zwrot: »obalić jednego (prawdziwego) Boga (a. Zbawiciela)« = zaprzeczyć istnieniu jedynego Boga (3): Papięstwo też obáliwży Iednego prawdziwego Bogá Oycá mnogie infze Bogi przyięło *GrzegRóżn* E4v, Ev, Fv.

2. Przewrócić w walce [kogo, co] (11) : *RejZwierc* 72v; *KochPam* 81; Podobien Afryckiemu [strusiowi]/ iáko mowią o niem/ Ze y chłopá obáli we zbroi y z koniem. *KmitaSpit* B4, B4v; *CzahTr* I4 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: obalić chłopá we zbroi, jeden drugiego, nieprzyjacióły; obalić mężnie.

Zwrot: »obalić z konia« (2): fámá Włáltá przed wżytkimi z Hetmanem fie potkálá/ wnet go z koniá obáliłá *BielKron* 320; *BielSjem* 33.

W przen (2) : Ták y świętym Pan Bog dawłzy im wielkie dáry/ małych nie dáie/ áby zówždy mieli fkim walczyć: á obáliwży nieprzyjacióły wielkie zmálými walcząc/ áby fię w pokorze zátzymáli (*marg*) [...] náuká czemu święci ludzie máią tefz niedońtatki fwe y włomności (-). *SkarŻyw* 325.

Szereg: »obalić i zwojowác« (1): A Bogowie náłzy [tzn. *pogańscy*]/ pátrzcie iáko fię prętko obálić y zwoiowác dáli/ á żaden fam łobie nic niepomogł. *SkarŻyw* [236].

a. W antropomorfizowanym opisie gry w szachy (1) : Rycerz nátarł koniem/ Obálił Rochá/ y z wieżá/ y s koniem. *KochSz* B.

Synonimy: 1. zrzucić; a. poburzyć, zburzyć, zepsowác, zniszczyć; 1., 2. przewrocić, wywrocić.

Formacje współrdzenne cf WALIĆ.

Cf **OBALENIE, OBALONY**

MC